

ISSN 1392 - 0391

# LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJS STUDIJS

## 7

*Atgimimas ir Katalikų Bažnyčia*

Vilnius "Katalikų pasaulio" leidykla 1994

UDK 947. 45 (082)

Li-191

### Redakcinė kolegija:

*Egidijus Aleksandravičius*

*Antanas Kulakauskas*

*Česlovas Laurinavičius*

*Rimantas Miknys*

*Egidijus Motieka* (vyriausiasis redaktorius)

*Vladas Sirutavičius*

*Giedrius Subačius*

*Antanas Tyla*

### Sudarytojai:

*Egidijus Motieka*

*Rimantas Miknys*

*Vladas Sirutavičius*

### Recenzavo

dr. *Gediminas Rudis*

### Leidinį parengti talkino:

*Vytautas Jogėla*

*Raimundas Lopata*

© "Katalikų pasaulio" leidykla

© Lietuvos atgimimo istorijos studijos

# TURINYS

|  |          |
|--|----------|
| PRATARMĖ   | 5        |
| <b>I. STRAIPSNIAI. STUDIJOS</b>  | <b>7</b> |
| <i>Aldona Prašmantaitė</i><br>VILNIAUS BIBLIJOS DRAUGIJA (1816–1826)                 | 8        |
| <i>Ieva Šenavičienė</i><br>GAMTOS MOKSLAI IR DVASININKIJOS UGDYMAS LIETUVOJE XIX a.  | 24       |
| <i>Vytautas Jogėla</i><br>VILNIAUS ROMOS KATALIKŲ DVASINĖS AKADEMIJOS ĮKŪRIMAS       | 56       |
| <i>Vidmantas Edvardas</i><br>RELIGINIS TAUTINIS SAJŪDIS ŽEMAITIJOJE XIX a. PABAIGOJE | 96       |
| <i>Darius Staliūnas</i><br>VILNIAUS VYSKUPO E. ROPO VEIKLOS PĖDSAKAIS (1903–1907)    | 142      |
| <i>Regina Laukaitytė</i><br>LEGALIOS KATALIKIŠKOS SPAUDOS PRADŽIA LIETUVOJE          | 220      |
| <i>Aroldas Gaidys</i><br>LIETUVIŲ KATALIKIŠKŲ DRAUGIJŲ BRUOŽAI (1905–1907)           | 254      |
| <i>Juozas Skirius</i><br>BAŽNYTINĖS “LIETUVIŲ DIENOS” SVARBA LIETUVAI (1916–1918)    | 317      |
| <i>Raimondas Lopata</i><br>ANTANAS VISKANTAS IR BANDYMAS ATKURTI LDK                 | 331      |

|  |     |
|--|-----|
| II. SENA DISKUSIJA   | 341 |
| J.STAKAUSKAS IR V.BIRŽIŠKA<br>APIE MOTIEJŲ VALANČIŲ IR JO LIETUVIŠKUMĄ   | 342 |
| III. PUBLIKACIJOS  | 409 |
| <i>Kazys Misius</i><br>APIE LIETUVIŲ SPAUDOS DRAUDIMĄ IR<br>KATALIKŲ DVASININKIJOS VAIDMENĮ JŲ ĮGYVENDINANT        | 411 |
| <i>Regina Laukaitytė</i><br>NESKELBTAS J.TOTORAIČIO STRAIPSNIS APIE DIDIŲ VILNIAUS SEIMĄ                           | 435 |
| <i>Regina Laukaitytė, Algimantas Katilius</i><br>BATAKIŲ DEKANATO KUNIGŲ<br>SUSIRINKIMO NUTARIMAI (1906 m. sausis) | 444 |
| <i>Algimantas Katilius</i><br>PASKUTINIOJO ŽEMAIČIŲ VYSKUPO<br>P.KAREVIČIAUS ATSIMINIMŲ FRAGMENTAS                 | 452 |
| STRESZCZENIE   | 488 |
| SUMMARY  | 496 |
| ZUSAMMENFASSUNG  | 504 |
| ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ   | 512 |
| VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ   | 532 |
| APIE AUTORIUŠ  | 542 |

## APIE AUTORIUŠ

Arvydas Gaidys (g. 1957 m.). Baigė Vilniaus valstybinio universiteto istorijos specialybę. Tyrinėjimų tema – lietuvių katalikiškos draugijos 1905–1914 m.

Vytautas Jogėla (g. 1956 m.), istorikas. 1983 m. baigė Vilniaus universitetą. Šiuo metu dirba Istorijos institute Kultūros istorijos skyriuje. Tyrinėjimų tema: „Vilniaus Romos-katalikų dvasinė akademija“.

Algimantas Katilius (gim. 1959 m.), istorikas. 1985 m. baigė Vilniaus universitetą ir pradėjo dirbti Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje. Domisi Seinų vyskupijos ir seminarijos istorija.

Regina Laukaitytė (g. 1959 m.), ist. m. dr., Lietuvos istorijos instituto Tautinio atgimimo ir Lietuvos Respublikos istorijos skyriaus mokslinė bendradarbė. Mokslinių interesų sritis: Lietuvių krikščionių demokratų partijos istorija.

Raimundas Lopata (g. 1965 m.), istorikas. 1990 m. baigė Vilniaus universitetą ir pradėjo dirbti Istorijos instituto Tautinio atgimimo ir Lietuvos Respublikos skyriuje. 1992 m. stažavosi Åbo universitete (Suomija) ir 1993 m. Madison-Wisconsino universitete (JAV). Šiuo metu baigia rengti monografiją „Mindaugas II. Lietuvos valstybingumo klausimas 1914–1918 m.“

Kazys Misius (g. 1942 m.), kraštotyrininkas, Lietuvos istorijos d-jos narys. Šiuo metu dirba Kultūros institute. Domisi Lietuvos miestelių istorija, lietuvių spaudos draudimo problema.

Aldona Prašmantaitė (g. 1956 m.), Lietuvos istorijos instituto mokslinė bendradarbė, 1990 m. apgynė ist. m. kand. disertaciją apie Vilniaus universiteto (1803–1832) vaidmenį skleidžiant mokslo žinias visuomenėje. Tyrinėja XVIII a. pab. – XIX a. I-osios pusės Lietuvos kultūros istorijos problemas. Rašo darbą apie Žemaičių vyskupą J.A.Giedraitį (1754–1838).

Juozas Skirius (g. 1957 m.). Baigė 1979 m. Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą. Humanitarinių mokslų daktaras. Vilniaus Pedagoginio universiteto docentas, Visuotinės istorijos katedros vedėjas. Tyrinėjimų tema – „Lietuvių diplomatijos 1914–1940 m. istorija“.

Ieva Šenavičienė (g. 1948 m.), fizikos-matematikos mokslų kandidatė, Lietuvos istorijos instituto vyresnioji mokslinė bendradarbė. 1971 m. baigė Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą. 1979 m. apgynė disertaciją iš mokslo istorijos apie fiziką Lietuvoje 1920–1940 m. Mokslinių interesų sritis – XIX–XX a. Lietuvos mokslo ir kultūros istorija. Monografijos „Fizikos raida Lietuvoje, 1920–1940“ autorė.

Edvardas Vidmantas (g. 1929 m.), istorikas, bibliografas. Nuo 1975 m. dirba Istorijos institute. Svarbiausi darbai: „Lietuvos darbininkų periodinė spauda, 1895–1917“ (1979 m.), „Katalikų bažnyčia ir nacionalinis klausimas Lietuvoje XIX a. antroje pusėje – XX a. pradžioje“ (1987 m.).

## LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

### IŠLEISTA:

1. Tautinės savimonės žadintojai: nuo asmens iki partijos  
Sietynas, 1990. 207 p.
2. Egidijus Aleksandravičius. Blaivybė Lietuvoje XIX amžiuje. Vilnius: Sietynas, Žaltvykslė, 1990. 128 p.
3. Lietuvos valstybės idėja (XIX a. – XX a. pradžia). Vilnius: Žaltvykslė, 1991. 505 p.
4. Liaudis virsta tauta. Vilnius: Baltoji varnelė. 1993. 585 p.
5. Simonas Daukantas. Vilnius: Viltis, 1993.
6. Juozas Čiulda. Trumpi samprotavimai apie žemaičių kalbos gramatikos taisykles. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. 413 p.
7. Atgimimas ir Katalikų Bažnyčia. Vilnius: Katalikų pasaulio leidykla, 1994.

### RENGIAMA SPAUSDINTI:

8. Kontroversiškos asmenybės
9. Rimantas Miknys. Lietuvos Demokratų Partija
10. Egidijus Motieka. Didysis Vilniaus Seimas
11. Vladas Sirutavičius. Socialinė patologija ir XIX a. Lietuvos visuomenė
12. Mykolas Rōmeris
13. Raimundas Lopata. Mindaugas II (Lietuvos valstybingumo klausimas 1914 - 1918)
14. Antanas Kulakauskas. Lietuviška mokykla XIX a. viduryje
15. Saulius Pivoras. Lietuvių ir latvių tautinis pabudimas (XVIII a. vidury – XX a. pradžia)
16. Lietuvių bajorija ir nacionalinis judėjimas